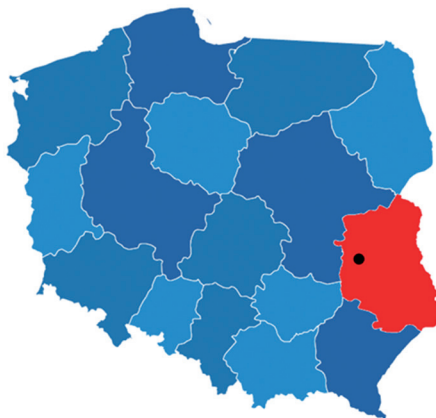


Uzdrowisko Nałęczów

Położenie administracyjne

Gmina Nałęczów położona jest w powiecie puławskim, w północno-zachodniej części Wyżyny Lubelskiej. Jest najmniejszą terytorialnie gminą miejsko-wiejską województwa lubelskiego. Sąsiaduje z gminami: Garbów, Jastków, Kurów, Markuszów, Wąwolnica, Wojciechów. Teren gminy Nałęczów zajmuje powierzchnię 62,8 km²¹. Liczba mieszkańców gminy wynosi 9293². Powierzchnia Nałęczowa wynosi 13,8 km²³ i jest to jedna z dwóch miejscowości uzdrowiskowych w województwie lubelskim. Rada Miejska liczy 15 radnych.

Mapa 23. Lokalizacja uzdrowiska Nałęczów



Źródło: opracowanie własne.

Gmina ma charakter miejsko-wiejski i składa się z miasta Nałęczów i dziewiętnastu sołectw: Antopol, Bochothnica, Bochothnica Kolonia, Bronice, Kolonia Bronice, Charz „A”, Charz „B”, Chruszczów, Chruszczów Kolonia, Cynków, Czesławice, Drzewce, Kolonia Drzewce, Ludwinów, Kolonia Nałęczów, Paulinów, Piotrowice, Sadurki, Strzelce⁴.

¹ <https://naleczow.pl/geografia/> (dostęp: 15.04.2020).

² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowiskowych w Polsce” – maj 2020 r.

³ <https://www.polskawliczbach.pl/Naieczow> (dostęp: 15.04.2020).

⁴ <https://naleczow.pl/solectwa-2/> (dostęp: 15.04.2020).

Rys historyczny uzdrowiska

Data powstania uzdrowiska nie jest znana, ale we wspomnieniach kasztelana Leona Dembowskiego z 1882 r. znajdują się zapiski dotyczące pobytu w 1807 r. księcia Adama Kazimierza Czartoryskiego, który korzystał z kąpeli w Nałęczowie. Pierwsza wzmianka prawna o Nałęczowie w II Rzeczypospolitej w kontekście uzdrowiska pojawiła się w 1928 r. w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. zmieniającym ustawę o uzdrowiskach⁵. Cierpiący na podagrę kolejny właściciel Nałęczowa – Antoni Małachowski, skuteczny środek na ukojenie bólu znajdował w okładach z wody źródlanej. W 1817 r. potwierdzono walory lecznicze nałęczowskich wód analizą chemiczną wykonaną przez Józefa Celińskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego (J. J. Celiński, „Rozbiór wód mineralnych nałęczowskich”, Rocznik Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, tom XII z 1818 r.)⁶. Wykonane przez niego badania i analizy dały naukowe podwaliny do utworzenia i rozwoju uzdrowiska Nałęczów, mogącego konkurować z uzdrowiskami Czech i Niemiec. Wieści o leczniczych właściwościach nałęczowskich wód szybko się roznosiły. Po przeprowadzeniu serii badań, urządzono tutaj uzdrowisko z łazienkami, zapewniono opiekę lekarską i wzniesiono aptekę. Ideę uzdrowiskową kontynuował nowy (od 1878 r.) właściciel Nałęczowa inżynier Michał Górski, administrator i współtwórca koncepcji „miasta-ogrodu”, która łączy oryginalną zabudowę z krajobrazem. „Wkrótce na potrzeby kuracjuszy w 1821 r. zbudowano i nowoczesnie wyposażono łazienki kąpielowe, urządzono dom gościnny z pokojami do wynajęcia. Nałęczów cieszył się coraz większą renomą”⁷. Michał Górski wydierżawił teren dzisiejszego uzdrowiska trzem lekarzom. „Fortunat Nowicki, Konrad Chmielewski i Wacław Lasocki powołali spółkę do prowadzenia zakładu leczniczego. Około 1880 r. do Nałęczowa zaczęli zjeżdżać pierwsi goście”⁸. Wkrótce Nałęczów został najmodniejszym uzdrowiskiem w Królestwie Polskim. Z kuracji w Nałęczowie korzystał m.in. książę Adam Czartoryski. „Rozwój zakładu szedł w parze z rozbudową miejscowości. Wielu przemysłowców i ziemian z kresów wschodnich lokowało tu swoje kapitały, budując okazałe wille wzdłuż głównych ulic. Uruchomienie kolei nadwiślańskiej w 1877 r. ułatwiło dojazd do uzdrowiska. Nałęczów stawał się ulubionym miejscem odpoczynku i pracy twórczej, przyciągał niezwykłą atmosferą wolności. Był wówczas jedynym miejscem w Królestwie, gdzie o Polsce mówiło się po polsku”⁹. Uzdrowisko wzbogaciło się wówczas o nowy obiekt – obecne Sanatorium Książę Józef, a park zdrojowy powiększono oraz obsadzono unikalną roślinnością według zasad fitoterapii. Dzięki nowym inwestycjom Nałęczów

⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę: Urząd Miejski w Nałęczowie – 20.08.2020 r.

⁶ *Inspiracje na osi czasu: wybrane osiągnięcia warszawskiej chemii uniwersyteckiej w latach 1816-2011 – Nasza „Nałęczowianka” czyli Analiza chemiczna wód mineralnych Nałęczowa*, <http://www.chem.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2017/06/osiagniecie-1816-2009.pdf> (dostęp: 15.04.2020).

⁷ W. Czerniec (red.), *Nałęczów i okolice, Informator Turystyczny*, Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Lesowych Wąwozów”, Nałęczów 2011.

⁸ <https://naleczow.pl/historia/> (dostęp: 15.04.2020).

⁹ W. Czerniec (red.), *Nałęczów i okolice*, op.cit.

w miesiącach letnich był ważnym ośrodkiem życia intelektualnego narodu. W uzdrowisku chętnie bywali i tworzyli wybitni artyści, politycy i pisarze, m.in. Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz czy Stefan Żeromski, którzy w swojej twórczości pozostawili obraz ówczesnego Nałęczowa. W Nałęczowie powstała m.in.: „Placówka”, „Popioły” i „Dzieje grzechu”. W uzdrowisku gościli także: Jan Paderewski i Stanisław Witkiewicz. Tutejszymi pejzażami inspirował się Michał Elwiro Andriolli, który wybrał Nałęczów na miejsce zamieszkania, a po śmierci spoczął na nałęczowskim cmentarzu. Okres rozwoju uzdrowiska – tzw. „złoty okres Nałęczowa” przerwał wybuch I wojny światowej. W II Rzeczypospolitej uzdrowisko odwiedzało około 2,5 tys. kuraszy¹⁰. Nałęczów w 1928 r. został uznany za uzdrowisko posiadające charakter użyteczności publicznej¹¹. Wybuch II wojny światowej ponownie zahamował rozwój miejscowości oraz przyniósł przerwę w działalności uzdrowskiej. Punktem zwrotnym w historii uzdrowiska było powołanie w 1954 r. Przedsiębiorstwa Państwowego „Uzdrowisko Nałęczów”, które przejęło zniszczone w czasie II wojny światowej budynki Zakładu Leczniczego. W latach siedemdziesiątych XX wieku miała miejsce szybka rozbudowa miasta – powstawały kolejne sanatoria, szpital kardiologiczny, nowe bloki mieszkalne i szkoły. „Milowym krokiem w rozwoju działalności uzdrowiska było wybudowanie Szpitala Kardiologicznego oraz Sanatorium Fortunat, które wyposażono w najnowszą aparaturę leczenia uzdrowskiego”¹². Kryzys lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia ponownie zatrzymał rozwój uzdrowiska. Kolejne zmiany, które nastąpiły w 1999 r. spowodowane były transformacją gospodarczą. „Uzdrowisko Nałęczów” przekształcono w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa i przyjęło ono zgodnie z tradycją nazwę Zakład Leczniczy – „Uzdrowisko Nałęczów”. W 2002 r. uzdrowisko zostało sprywatyzowane, a nowym właścicielem została firma Nestle Waters Polska S.A.¹³. Obecnie również, nawiązując do dawnej tradycji, goszczą w Nałęczowie znane osobistości ze świata kultury czy polityki. „Jak pisał Bolesław Prus: Kto choć raz odwiedzi Nałęczów, ten wyjdzie stąd innym, lepszym człowiekiem”¹⁴.

Działalność uzdrowskowa

Działalność uzdrowskowa prowadzona jest w oparciu o Uchwałę Nr XXV/167/2009 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 27 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia statutu uzdrowiska Nałęczów zmienioną Uchwałą Nr X/100/11 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Nałęczów.

¹⁰ <https://naleczow.pl/historia/> (dostęp: 15.04.2020).

¹¹ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskowych w Polsce” – maj 2020 r.; Podstawa prawna: (Art. 2) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. zmieniające ustawę o uzdrowskach (Dz.U. z 1928 r. nr 36, poz. 331) oraz Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1967 r. w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowska (M.P. z 1967 r. nr 45, poz. 228).

¹² <https://uzdrowisko-naleczow.pl/o-nas/> (dostęp: 15.04.2020).

¹³ W. Czerniec (red.), *Nałęczów i okolice*, op.cit.

¹⁴ Tamże.

Najważniejsze surowce lecznicze

Do najważniejszych surowców leczniczych w uzdrowisku Nałęczów zaliczyć należy krystalicznie czyste wody lecznicze z wapienno-żelaznych źródeł, które są wykorzystywane m.in. w kuracji pitnej. Naturalna woda mineralna jest gazowana i sprzedawana pod nazwą „Nałęczowianka” oraz „Cisowianka”. Osoby przebywające na kuracji uzdrowskiej i pobycie leczniczym z zabiegami mogą korzystać z kuracji pitnej w Pijalni Wód w Parku Zdrojowym. W pijalni znajdują się trzy źródła¹⁵:

- Źródło „Miłości” – naturalna woda źródłana niskosodowa; właściwości lecznicze: wspomaga i reguluje pracę serca, łagodzi dolegliwości mięśni (skurcze, mrowienie, drętwienie) i stawów, zmniejsza bóle głowy, nerwowość, znosi zmęczenie, ułatwia zasypianie, łagodzi stany depresyjne, leczy dolegliwości gastrologiczne, m.in. skurcze jelit, wpływa na prawidłowe odżywienie skóry.
- Źródło „Barbara” – woda lecznicza słabo zmineralizowana żelazista; właściwości lecznicze: zalecana jest przy zmęczeniu, apatii, trudnościach z koncentracją, oddychaniem, przy skurczach i osłabieniu mięśni, mrowieniu i drętwieniu kończyn, bólach stawów, zaburzeniach pracy jelit, depresjach i nerwicach; wspomaga prawidłowe czynności serca, wzmacnia włosy i paznokcie, wpływa na prawidłowe odżywienie skóry.
- Źródło „Celiński” – woda lecznicza słabo zmineralizowana żelazista; właściwości lecznicze: wskazana jest przy zmęczeniu, trudnościach z koncentracją, przy zakłóceniu prawidłowej pracy serca, skurczach i osłabieniu mięśni, drętwieniu i mrowieniu rąk i nóg, bólach stawów, zwolnieniu tętna, trudnościach z oddychaniem, przy zaburzeniach pracy jelit, nerwowości, bezsenności, a także przy wypadaniu włosów, łamliwych paznokciach, pękaniu kącików ust.

Istotne znaczenie mają również czynniki klimatyczne. Nałęczów położony jest w najcieplejszym regionie Polski, tzw. V regionie bioklimatycznym „południowo-wschodnim”. Nałęczów jest uzdrowiskiem nizinym (180-210 m n.p.m.), którego klimat określany jest jako łagodny nizinny i słabo bodźcowy, moderowany ukształtowaniem terenu i bogatą zielenią otoczenia¹⁶.

Lecznictwo uzdrowskie

Uzdrowisko Nałęczów słynie z leczenia chorób kardiologicznych i nadciśnienia¹⁷. Do uzdrowiska Nałęczów przyjeżdżają głównie pacjenci ze schorzeniami kardiologicznymi, takimi jak: choroba wieńcowa, nadciśnienie tętnicze, nerwica sercowo-naczyniowa. Przeprowadzana jest tutaj także wczesna rehabilitacja chorych po operacjach serca, jak również rehabilitacja po zawale mięśnia sercowego.

¹⁵ <https://uzdrowisko-naleczow.pl/onas/surowce-naturalne/> (dostęp: 15.04.2020).

¹⁶ K. Jakóbik (red.), *Lecznictwo uzdrowskie ...*, op.cit., s. 34.

¹⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę – Badanie nt. „Diagnoza gmin uzdrowskich w Polsce” – maj 2020 r.

Usługi w zakresie leczenia uzdrowiskowego na terenie Nałęczowa świadczą liczne zakłady uzdrowiskowe, do których należą: dwa szpitale uzdrowiskowe dla dorosłych, sześć sanatoriów uzdrowiskowych dla dorosłych, przychodnia uzdrowiskowa (ambulatorium), zakłady przyrodolecznicze, stanowiące integralną całość ze szpitalami uzdrowiskowymi i sanatoriami¹⁸.

Do zakładów leczenia uzdrowiskowego w Nałęczowie zaliczamy:

- Niepubliczny Zespół Opieki Zdrowotnej Zakład Leczniczy „Uzdrowisko Nałęczów” Spółka Akcyjna w Nałęczowie, w skład zespołu wchodzi: Kardiologiczny Szpital Uzdrowiskowy, Sanatorium Uzdrowiskowe „Księżę Józef”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Fortunat”, Zakład Rehabilitacji, Zakład Przyrodoleczniczy, Przychodnia Uzdrowiskowa, Laboratorium Analityczne;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium Uzdrowiskowe Związku Nauczycielstwa Polskiego – ZGZG wraz z Zakładem Przyrodoleczniczym, w skład którego wchodzi część fizykalna bazy zabiegowej;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Sanatorium Uzdrowiskowe „Ciche Wąwozy” wraz z Zakładem Zabiegowym;
- Sanatorium Uzdrowiskowe dla Rolników wraz z bazą rehabilitacyjną;
- Kolejowy Szpital Uzdrowiskowy w Nałęczowie Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej wraz z Zakładem Przyrodoleczniczym i Fizjoterapii oraz Oddziałem Rehabilitacji Kardiologicznej, Pozawałowej i Poooperacyjnej¹⁹.

Do urządzeń leczenia uzdrowiskowego funkcjonujących na terenie Nałęczowa zaliczamy: pijalnię uzdrowiskową, ścieżki ruchowe oraz basen „Atrium” – położone w Parku Zdrojowym, a także basen w Sanatorium Uzdrowiskowym dla Rolników²⁰.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Uchwała nr X/100/11 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 25 listopada 2011r. w sprawie zmiany Statutu Uzdrowiska Nałęczów. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr X/100/11 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 25 listopada 2011 r., s. 9-10.

²⁰ Tamże, s. 10.



Ławeczka Prusa
fot. Dominika Dudek



Sanatorium Książę Józef – Nałęczów
fot. Dominika Dudek
